

Olli Virtaperko

Hämäläisten jumalat
sopraanolle ja gamba-jouhiconsortille

Teksti: Mikael Agricola
Daudin psalttarin esipuheesta (1551)

Copyright © by the composer.

No part of this publication may be copied or reproduced in any form or any means without the prior permission of the composer.

www.virtaperko.fi | Helsinki, 2018

Olli Virtaperko Hämäläisten jumalat

*sopraanolle ja gamba-jouhiconsortille
kesto 7'-8' min.*

Teksti: Mikael Agricola
Daudin psalttarin esipuheesta (1551)

ALKUPERÄISTEKSTI:

Epeiumatat monet tesse,
muinen palveltin caucan ia lesse.
Neite cumarsit Hemelaiset
seke Miehet ette Naiset.

Tapio Metzest Pydhynet soi
ia Ahti wedhest Caloia toi.
Äinemöinen wirdhet tacoï,
Rachkoi Cuun mustaxi iacoi.
Lieckiö Rohot iwret ia puudh hallitzi
ia sencaltaiset mwdh.

*Eikö se Cansa wimmattu ole,
ioca neite wsko ia rucoile.
Sihen Piru ia Sundi weti heite,
Ette he cumarsit ia wskoit neite.
Coolludhen hautijn Rooka wietin,
ioissa walitin parghutin ia idketin.*

Ilmarinen Rauhan ia ilman tei
ia Matkamiehet edheswei.
Turisas annoi Woiton Sodhast,
Cratti murhen piti Tavarast.
Tonttu Honen menon hallitzi,
quin Piru monda willitzi.
Capeet mös heilde Cuun söit,
Calevanpoiat Nijttut ia mwdh löit.

*Palveltin mös palio mwta,
Kivet Cannot Tädhet ia Cwta.
Epelughuiset Loondocappalet,
lumalan Sias quin Pyhydhet.*

Epeiumatat monet tesse,
muinen palveltin caucan ia lesse.
Neite cumarsit Hemelaiset
seke Miehet ette Naiset.

NYKYSUOMEKSI:

Epäjumalia monia tässä,
muinoin palveltiin kaukana ja läsnä.
Näitä kumarsivat hämäläiset,
sekä miehet että naiset.

Tapio metsästä pyydykset soi,
ja Ahti vedestä kaloja toi.
Väinämöinen virret takoi,
Rahko kuun mustaksi jakoi.
Liekkiö rohdot, juuret ja puut hallitsi
ja senkaltaiset muut.

*Eikö se kansa vimattu ole
joka näitä uskaa ja rukoilee.
Siihen piru ja synty veti heitä,
että he kumarsivat ja uskoivat näitä.
Kuolleiden hautoihin ruokaa vietiin,
joissa valittiin, parkuttiin ja itkettiin.*

Ilmarinen rauhan ja ilman toi
ja matkamiehet perille vei.
Tursas antoi voiton sodassa,
Kratti huolen piti tavarasta.
Tonttu huoneen menon hallitsi,
kuin Piru monta villitsi.
Kapeet myös heiltä kuun söivät,
Kalevanpojat niityt ja muut loivat.

*Palveltiin myös paljon muuta,
kiviä, kantoja, tähtiä ja kuuta.
Epälukuiset luontokappaleet,
jumalan sijassa kuin pyhyedet.*

Epäjumalia monia tässä,
muinoin palveltiin kaukana ja läsnä.
Näitä kumarsivat hämäläiset,
sekä miehet että naiset.

Instrumentaatio:

- sopraano
- jouhikko (3-kielinen, viritys a¹, d¹, g¹)
- diskanttigamba
- tenorigamba
- bassogamba (6-kielinen)
- preparoitu cembalo (optionaalinen)

* * *

Notaatioon liittyviä huomautuksia:

- Jouhikon ja gambojen huiluaännet on notatoitu timantinmuotoisin nuotinpäin. Sovelletussa nuotinnoskäytännössä ilmoitetaan miltä kieleltä ja miltä kohtaa kieltä vaadittu huiluaäni tulee soittaa. *Huom. tämä nuotinnoskäytäntö ei soivassa kuulokuvassa johda systemaattiseen vastaavuuteen soivien säveltasojen kanssa!*
- Laatikoidut materiaalipalat: kertaa materiaalia vapaamuotoisesti kunnes toisin ohjeistetaan.
- Diskanttigamba, tahdistu 168 loppuun: pizzicatojen soitettamisessa tulee vasemmassa kädessä käyttää slidea. Parhaimpaan lopputulokseen johtaa kovasta muovista valmistetun hieman kaarevan, pinnaltaan tasaisen muoviesineen käyttö. Pizzicato-osuus on notatoitu nuottiin tarkasti, mutta sen tulkinnassa voi soveltaa improvisatorisia vapauksia viittä viimeistä tahtia lukuunottamatta, jotka on syytä soittaa kuten kirjoitettu. Kaikki slide-pizzicatot tulee soittaa kielten nauhattomalta osuudelta.

Cembalon preparointi ja cembalostemman esitysohjeet:

- Sävelväli F-g¹ preparoidaan joukolla tyhjiä A4-paperiarkkeja siten, että arkit pingoitetaan pitkältä sivultaan "aaltomaisesti" jokaisen kielen väliin (=paperi ohittaa sivuttaissuunnassa kielet vuoroin kielen päältä, vuoroin kielen alta). Näin preparoidun cembalon tulee kuulostaa kirjoituskoneen naksunalta, josta on hävitetty säveltasollisen äänen tunnuspiirteet. Cembalosta käytetään vain preparoitua äänikertaa, soittimen funktio kappaleessa on siis puhtaan lyömäsoittimellinen.
- Cembalostemma voidaan toteuttaa neljällä vaihtoehtoisella tavalla:
  - 1) cembalisti soittaa osuutensa kuten nuottiin on merkitty
  - 2) cembalisti tulkitsee vain rytmin eksaktisti, ja päättää muut parametrit ("säveltasot" ja kudoksen paksuuden) mielensä mukaan;
  - 3) teoksessa ei käytetä erillistä cembalistaa, vaan sopraano soittaa cembalotekstuurin rytmisessä unisonossa itsensä kanssa edellä esitettyjen vaihtoehtoisten tapojen puitteissa teknis-ilmavaisuuden minimivaatimutason ollessa oman lauluosuuden rytmin tuplaaminen yksiäänisellä rytmisellä unisonolla;
  - 4) cembalostemmaa ei toteuteta lainkaan, vaan soitin jätetään pois instrumentaatiosta.

Lisäksi:

Rohkaisen muusikkoja soveltamaan teoksen tulkinnassa sekä stemmakohtaisella että yleisellä tasolla gambaconsort-musiikin ja laajemmin vanhan musiikin esityskäytännön yleisiä tulkinnallisia konventioita ja hyveitä.

* * *

Hämäläisten jumalat sai kantaesityksensä 27. kesäkuuta 2018 Pernajan kirkossa. Kantaesityksen muusikot olivat Tuuli Lindeberg (sopraano), Ilkka Heinonen (jouhikko), Jukka Rautasalo (diskanttigamba), Anthony Marini (tenorigamba), Louna Hosia (bassogamba) ja Matias Häkkinen (preparoitu cembalo).

Hämäläisten jumalat on Avanti!n tilaus vuoden 2018 Suvisoittoon. Teoksen säveltämisen mahdollistivat Teoston sävellystilaustoimikunnan sävellystilaustuki ja Taiteen edistämiskeskuksen henkilökohtainen apuraha, mistä nöyrimmin kiitän.

Lisäksi kiitän ystävääni kielitieteilijä Janne Saarikiveä Agricolan ajan suomen kielen ääntämiseen liittyvästä opastuksesta sekä innoittavasta henkilökohtaisesta esitelmäinnistä koskien muinaissuomalaisen jumalten nimien etymologiaa. (Sörnäsissä 21.4.2018, Olli Virtaperko)

Hämäläisten jumalat

Sopraanolle ja gamba-jouhiconsortille

säv. Olli Virtaperko (2018)
san. Mikael Agricola (1551)

vapaassa tempossa
narinaa (vocal fry)

korinaa (distorted throat sound)

ord.

sanarytmityksen kannalta luontevassa tempossa

quasi gliss

(exhale) (inhale)

aaa.. aaa... aaa

E - pe - iu - ma - lat mo - net tes -

Sopraano

Jouhikko

Diskanttigamba

Tenorigamba

Bassogamba

Preparoitu cembalo

5

glissando ä, y, ö, ä -aanteitä ryöpsäyttämällä, sävy: vulgääri

(ord.)

(mf)

se, mui - nen pal - vel - tin kau - can ia les - se. Nei - te

S.

9

cu - - - mar - sit He - me - lai - set se - ke Mie - het et - te Na - - -

J.

D.

T.

B.

non vibr.

p

tekstuurisidonnainen
 perustempo:
 ♩ = 58-70 (♩. = 40-48)

13 *(poco cresc.)*

S. *ai - set.*

J. ① *off string (always gently)* ③

D. *off string (always gently)* *off string*

T. *off string (always gently)* *off string*

B. *off string*

17

S.

J.

D.

T.

B.

21

S.

J. *aktivisesti*

D. *(as high as possible)*

T. *(as high as possible)*

B. *(as high as possible)*

24

S.

J.

D.

T.

B.

27

S.

J.

D.

T.

B.

31

S.

J.

D.

T.

B.

4

34

S.

J.

D.

T.

B.

in tempo

38

S.

J.

D.

T.

B.

42

S.

J.

D.

T.

B.

46

S. Rah - koi Cuun mus - tax - i ia - coi.

J. ^③ ^① *kuvioi, varioi*

D.

T.

B.

50

S. Liec - ki - ö Ro - hot jw - ret ia puudh hal - liz - i

J. ^②

D.

T.

B.

54

S. ia sen - cal - tai - set mw - dh.

J. off string

D. off string

T. off string

B. off string

6
58

S. $\frac{3}{8}$ $\frac{5}{16}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{7}{16}$

J. $\frac{3}{8}$ $\frac{5}{16}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{7}{16}$

D. $\frac{3}{8}$ $\frac{5}{16}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{7}{16}$

T. $\frac{3}{8}$ $\frac{5}{16}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{7}{16}$

B. $\frac{3}{8}$ $\frac{5}{16}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{7}{16}$

62

S. $\frac{7}{16}$ $\frac{2}{4}$

J. $\frac{7}{16}$ $\frac{2}{4}$

D. $\frac{7}{16}$ $\frac{2}{4}$

T. $\frac{7}{16}$ $\frac{2}{4}$

B. $\frac{7}{16}$ $\frac{2}{4}$

65

S. $\frac{7}{16}$

J. $\frac{7}{16}$

D. $\frac{7}{16}$

T. $\frac{7}{16}$

B. $\frac{7}{16}$

67

S.

J.

D.

T.

B.

70

S.

J.

D.

T.

B.

74

S.

J.

D.

T.

B.

79

S.

J.

D.

T.

B.

83

p kuiskaten puhelauluksi muuttuen

S. Ei-kö se ei-kö se ei-kö se ei-kö se ei-kö se...

J.

D.

T.

B.

87

tee asteittainen hidastus, muuta rytmiä kulmikkaammaksi (edelleen hidastuen) (korhdus)

S. ei - kö se ei - kö se ei - kö se

J.

D.

T.

B.

*J & D: pitääkiä tiukasti kiinni omasta temposta sopraanon hidastamisesta välittämättä!
Pitäkiä dynamiikka kurissa niin että sopraanon tarinankerronnasta saa selvää. Musiikillisenä ideana on luoda sopraanon päivittelyn taustalle riettaan pakanallinen äänimaisema.*

jamittelua, löyhästi annettuun sävelikköön perustuen

J.

D.

T.

B.

Sopraano, tahtien 91-113 tulkinta: intensiivisesti ja jännitteisesti, joko puhelaulaen, puhuen tai schönbergiaanisesti semi-säveltasollisesti tulkiten – ei laulaen muutoin kuin kohdissa, jotka on nimenomaisesti ohjeistettu merkinnällä ”ord.”. Merkityt säveltasot on tarkoitettu valitun tulkintatavan intonaation korkeusvaihteluita väljästi ohjaileviksi, ei kirjaimellisesti toteutettaviksi. Oli valittu tulkinnan tapa mikä tahansa, on tärkeää, että kerronta ei missään vaiheessa luo koomista tai itsetarkoituksellisen teatraalista vaikutelmaa. Kertojan näkökulmasta kyse on kuolemanvakavasta jumalanpilkasta, jossa ei ole mitään huvittavaa.

91 $\text{♩} = 92$

S. $\text{♩} = 92$

Ei - kö se Can - sa wim - mat - tu o - le, io - ka nei - te

J. $(\text{♩} = 140)$

D. $(\text{♩} = 140)$

T. $\text{♩} = 92$

B. $\text{♩} = 92$

C. $\text{♩} = 92$

96

S. $\text{♩} = 92$

ws - ko ia ru - coi - le. Sii - hen pi - ru ia

J. $\text{♩} = 92$

D. $\text{♩} = 92$

T. $\text{♩} = 92$

B. $\text{♩} = 92$

C. $\text{♩} = 92$

ord.

101

S. Sun - - - di we - ti hei - te, Et - te he cu - mar - sit ia

J.

D.

T.

B.

C.

105

S. ws - koit nei - te. Cool - lud - hen haut - jin Roo - ka wie - tin, ios - sa

J.

D.

T.

B.

C.

111

S. *ord.*

wa - li - tin par - ghu - tin ia i - d - ke - tin.

J & D: tarpeen niin vaatiessa kerrataan vapaasti, jotta a) jamittelu saatetaan musiikillisesti luontevaan päätöksensä ja b) jotta kaikki muusikot paikallistavat kaksoisviivan ajoituksen ja tahdin 115 alkamiskohdan.

T. *gliss on white keys*

B. *m.d.*

C. *gliss on white keys*

115

S.

J.

D.

T.

B.

12

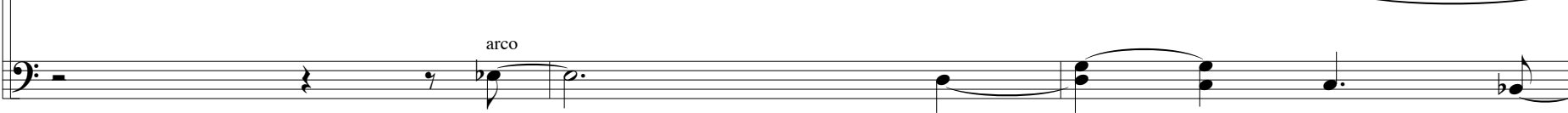
119

S.

J.

D.

T.

B.

arco

122

S.

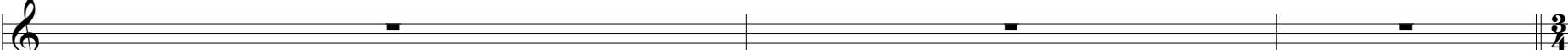
J.

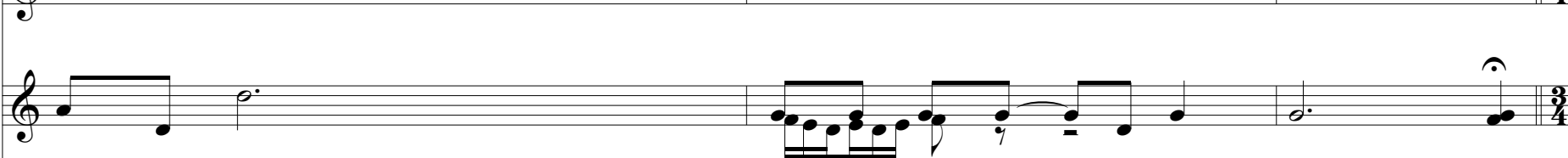
D.

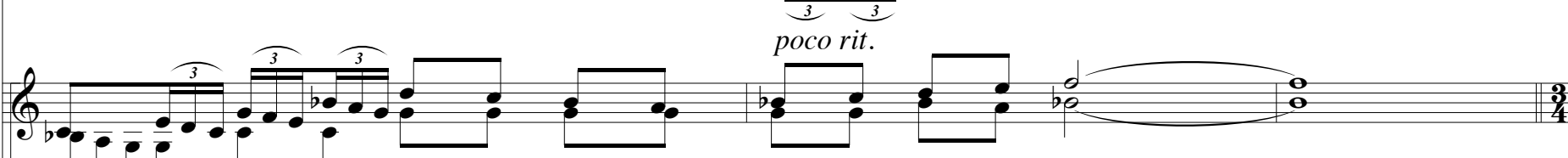
T.

B.

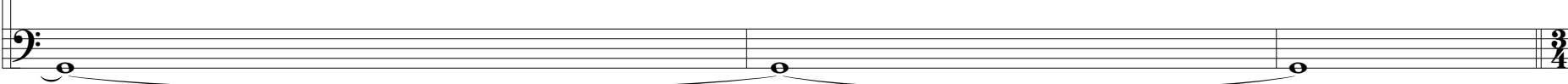
125

S.

J.

D.

T.

B.

poco rit.

molto rit.

128 *in tempo*

S. Il - ma - ri - nen Ra - u - han ja il - man tei ia

J.

D.

T.

B.

132

S. Mat - ka - mie - het e - des - wei. Tu - ri - sas an - noi

J.

D.

T.

B.

136

S. Woi - ton Sod - hast, Crat - ti

J.

D.

T.

B.

S. *mur - hen pi - ti Ta - va - rast. Ton - tu Ho - nen me - non Hal - lit - zi,*

J.

D.

T.

B.

S. *quin pi - ru mo - - - - - on - da*

J.

D.

T.

B.

quasi gliss vibrato/tr. (b)

mf

S. *wi - il - lit - zi. Ia*

J.

D.

T.

B.

(b)

(glissando shape)

off string

152

S. Ca - peet mös heil - de Cuun söit, Ca - le - van - po - jat Nijt - tut ia

J.

D.

T.

B.

156

S. mw - dh lö - öit.

J. exaggerated vibrato

D.

T.

B.

160

S.

J.

D.

T.

B.

kuiskauksen ja puheen hybridi

(rit.) (in tempo)

164

S. Pal - vel - tin mös pal - jo mw - ta, Ki - vet Can - not Täd - het ia Kw - - - w -

J.

D.

T.

B.

vibrato battement, soita vaihdellen

168

S. ta. E - pe - lug - hui - set Loon - do - cap - pa -

J.

D. pizz.*, vas. käsi slide

*kaikki pizzicatot peukalolla, ellei toisin ohjeisteta (■)

T. off string

B. quasi gliss

(ord.)

172

S. le - - - - eet lu - ma - lan Si - an quin

J.

D.

T.

B. off string

175 *molto rit.* *in tempo*

S. Py - hyd - he - - - t. E - pe - iu - ma - lat

J.

D. gliss.

T. 3

B. 1 2 1 2 3 3 1 1 2 3 4

vaihtelee vapaasti trillien välillä, kestot ja nopeudet ad lib.

179

S. mo - net tes - se, mui - nen pal - vel - tin cau - can ia les - se

J.

D. 1 4 3 5 3 4 3 1 2 3 4

T. 3 2 2 1 2 3 4 3

B. 4:5

vaihtelee vapaasti trillien välillä, kestot ja nopeudet ad lib.

jousipaine ja dynamiikka

182

S. Nei - te cu - mar - sit He - me - lai - set se - ke Mi - e - het

J.

D. ② ③ ③ ② ③ ① ② ③ ④ ③

T. jousipaine ja dynamiikka (vaihtelee painetta) pelkkä jousipaine (ei crescendo)

B. (vaihtelee painetta)

186

S. et - te Nai - - - se - - - t.

J. off string

D. ④ ③ ③ ④ ③

T. trilli hidastuen ja rauhoittuen off string

B. ① ② off string